

Valori clasice in educatie

Introducere

Intoarcerea la traditie, scria N.Iorga "nu înseamnă întoarcerea la trecut, ci ținerea în seamă a ceea ce din transmisiunea secolelor e încă viu, cu adevărat viu, în sufletul omenesc"¹. Prin aceasta, cautam sa ne imbogatim sufletul si sa ne adancim puterea judecatii.

Valorile „vechiului” adica *intelepciunea, ordinea, armonia, masura* etc., valori ale raționalității, dar si valorile care au un puternic filon creștin: *dreptatea, smerenia, mila, cumpatarea, iertarea, pacea, blandetea ori bunatatea*, dar si *barbatia* etc. se invata, se transmit atat in familie cat si la scoala. Ele ar trebui sa caracterizeze si mediul social larg.

Traditia „are caderea sa exprime o anumita intelepciune a colectivitatii, intelepciune care reclama ca prezentul sa tina seama de trecut, iar oamenii de astazi sa traiasca intr-o stransa comunitate sufleteasca cu cei care au fost”² Ideile despre educatie, de la cele mai simple povete si sfaturi pana la tratatele care vor aparea in prima jumatate a secolului al XX-lea, impreuna cu oamenii care le-au exprimat, colectat si practicat deopotriva, construiesc un autentic monument cultural al natiunii, observa acelasi autor. Un adevar pe care nimeni nu-l poate ignora.

In timp, multi dintre cei preocupati de educatie inteleg ca “ fara perspectiva istorica suntem masini de calculat si de masurat, suntem alambicuri sau retorte de bizare prefaceri chimico-fiziologice, dar nu suntem oameni decat prin scufundarea noastra in trecut sau macar printr-o cat de usoara invesmantare in valul memoriei, deci al istoriei”³[s.n.].

1.Cultura clasica, pedagogia clasica si educatia liberala

Conceptele si teoriile educatiei se revendica de la doua izvoare: gandirea crestina ortodoxa si cultura greco-romana. Daca la inceput erau numai reguli simple de viata si povete, sfaturi privind cresterea copiilor, cu elemente din literatura populara si cultura

¹N. Iorga, *Idei asupra problemelor actuale*, Editura Cugetarea, Bucuresti, 1934,p.13

² I. Zamfirescu, *Spiritualități românești*, M.O. Imprimeria Nationala, Bucuresti, 1941,p.437

³ E.Sperantia, *Perspectiva istorica in viata sociala*, in: Revista Fundatiilor Regale, 1 oct.1934, pp.122-123

Bizantului, *pedagogia sistematica* si cea *moderna* aduc teorii consistente, tratate si curente de idei puternic particularizate.

In secolele al XV-lea si al XVI-lea “stratul social superior isi traia viata sa intelectuala si emotionala deosebita de masele obstei nationale”⁴. “Spiritul Antichitatii, reinviind in lumea inteligenta, desparti unitatea sufleteasca etnica a popoarelor noi in doua categorii sociale: una culta, ce aprofunda viata antica si tindea s-o realizeze in idei si actiune; alta “inculta”, populara, ce aspira la o viata proprie, cu forma si cuprins nou, original, nu de imitatie”⁵.

Reinvierea vietii si culturii antice a construit un mijloc pentru inaltare sufleteasca, o baza pentru implinire umana, prin deschiderea creata in raport cu poezia si literatura. Literatura greaca si cea latina dau spiritului prilejul unei excelente gimnastici mintale, sunt formative, cultiva intelepciunea si virtutea. Dupa afirmarea pedagogiei scolastice in Evul Mediu, *pedagogia Renasterii* (avand ca reprezentanti pe Fr.Rabelais, Michel de Montaigne, Vives, R.Descartes, Erasmus din Rotterdam) va insemna un nou ideal educational, al omului total "cufundat in abisul de cunoastere", armonios dezvoltat atat fizic cat si spiritual, omul descatusat de dogme, omul liber, apt sa-si afirme individualitatea.

Sa nu uitam ca educatia liberala este **o educatie în spiritul culturii** sau care are ca scop cultura, produsul ei fiind **fiinta umana cultivata**, sigura de sine si de rationamentele sale, dornica de desavarsire. *Educatia liberala clasica i-a invatat pe oameni sa fie liberi si sa inteleaga ceea ce ii e apropiat de ceilalti oameni. Umanioarele, ambitia, elitismul, creativitatea autentica, bunul gust, lectura clasicilor, iata ce reprezinta educatia liberala clasica. O educatie liberala este inima unei societati civile si inima unei educatii liberale este procesul invatarii, aprecia A. Bartlett Giamatti. In vechime ca si astazi democratia ca stare sociala inseamna ca fiecare sa gândească liber și să se comporte în sensul recunoașterii intereselor care leagă laolaltă prin cultura și educatie pe cei care construiesc ceea ce s-a numit o “clasă de mijloc”.*

In fapt, istoria o demonstreaza, ei sunt in cea mai mare parte beneficiarii unei **educatii umaniste**, o educatie care aduce omul in fata lui insusi si care in istoria educatiei, ca parte a istoriei culturii, reprezinta o adevarata **renastere a naturii umane**.

⁴ I. Gavanescul., 1903, *Istoria pedagogiei. Teoriile si institutiile de educatie din timpurile vechi pana in zilele noastre, in legatura cu istoria culturii*, vol.2 tiparit la Bucuresti, Institutul de Arte Grafice”Carol Gobl”, pp.87

⁵ *idem*

Ceea ce vom incerca in continuare este doar o introducere sumara in ansamblul de probleme, concepte, teorii, cercetari si posibile aplicatii care deseneaza imensul camp de studiu care este educatia oamenilor, in diversitatea si complexitatea sa. Consideram ca limitele intelegerii noastre, de care suntem profund constienti, sunt doar provocari viitoare pentru cei ce ne urmeaza si care vor dispune de abilitati de analiza, aplicare si evaluare racordate la noile contexte socio-culturale. Ne dorim ca aceste abilitati sa fie pe cat de diverse pe atat de consistente si eficiente.

In iunie 1928, in *Prefata* la lucrarea *Educatie si cultura* (lucrare care a cunoscut trei editii, fiind revizuita si adaugita in mai intai in 1933 si apoi in 1935), G.G. Antonescu, unul dintre cei mai mari pedagogi romani interbelici, sublinia nevoia de a nu proceda la schimbari majore in educatie, daca nu ai formulat « interpretari a realitatilor prin prisma principiilor ». Noile alcatuiri si masuri educative aveau nevoie, credea el, de principii pedagogice bine controlate, singurele capabile sa ofere conceptii unitare si realizari durabile. « Daca principiile, fara considerarea realitatii sunt adesea inoperante, realitatile neluminate de principii nu pot fi suficient patrunse si prin urmare nici bine indrumate.

In primul caz, se face stiinta pura fara efect practic imediat ; in al doilea caz, se ajunge la un diletantism periculos ».

« A patra si ultima faza in evolutia curentului idealist [in educatie, dupa idealismul clasic, idealismul individualist al lui Rousseau si a celui moral al lui Kant] o constituie *idealul neoclasicist[s.n.]* al veacului al XIX-lea », adica ceea ce in pedagogie numim *cultura formativa*, « capabila sa exercite o influenta favorabila formarii diverselor functiuni sufletesti ». In afara dezvoltarii unei judecati logice, clare si precise, cultura formativa produce « istetimea mintii, si chiar simtul estetic »⁶.

In contextul astfel creat, afirmam ca principiile si perspectivele, construite si consolidate **in baza studiilor in sens clasic** vor sprijini si in viitor pe toti cei care vor incerca abordarea realitatii educationale, in rezolvarea problemelor si in imbunatatirea metodelor. Generalizarile efectuate vor oferi o viziune proprie asupra faptelor si ideilor. Calitatea se va contura, valorile se vor structura, ideile se vor aseza in relatii noi. Aceasta deoarece **cultura clasica**, in esenta educativa, are “calitatea de a creste”, afirma Eminescu in scrierile sale in

⁶ G.G. Antonescu, 1935, *Educatie si cultura*, ed. a treia, revazuta si adaugita, Cultura Romaneasca S.A.R., Bucuresti, 1935, lucrare publicata de Institutul Pedagogic Roman, pp.40

proza(editia lui Ion Cretu). Plina de adevar si eleganta, “arta antica,precum si cea latina din veacul de mijloc erau lipsite de amaraciune si de dezgust, erau un refugiu in contra grijilor si durerilor”. ”Pururi tanara si senina antichitate da o atitudine de putere si de tinerete spiritului si caracterului omenesc”(Eminescu, op.cit.,III, 398).

In serviciul *adevarului*, al *binelui* si al *frumosului*, “ **antichitatea si studiul ei** nu ne da o lume strecurata si modificata prin creatia vreunui individ pronuntat, ci ne da lumea simpla si adevarata precum este ea in ea insasi...scria in 1863 Titu Maiorescu in primul lui studiu in limba romana “⁷

Seninatatea, armonia sufleteasca, o minte deschisa si vie aveau adesea la baza studii clasice in miezul carora se aflau: *Logica, Metafizica, Retorica*. In contrasens, “lustrul de cultura”, superficialitatea si dezordinile sufletesti erau produsul unei educatii anarhice si a confuziei valorilor.

Daca va sti sa judece corect, adica isi va insusi *Logica clasica* „judecand exact actiunile si consecintele lor, [omul] va fi si drept, si cumpatat, si intelept, si credincios, si curajos, va avea toate virtutile, fiindca va avea stiinta a ceea ce ii foloseste”. Aceasta „excesiva rationalizare a actelor omenesti”[Logica] incerca sa dea „moralei un criteriu care ii lipsea: ea devine astfel stiinta rationala a utilitatii individuale”⁸.

2. Concepte vechi recuperate: cultura formativa si humanismul

Asistam astazi la multiplicarea perspectivelor de abordare a educatiei, la o expansiune a diferentierilor si punctelor de vedere in analiza problemelor specifice.

Este oare aceasta o “ fericita imbogatire” sau este disolutie, pulverizare a studiului si haos dezolant? Practicienii sunt ajutati de multimea curentelor, formulelor, de diversitatea ideilor sau sunt paralizati de opulenta acestora? “Oferim mai mult pietre decat paine”(Foerster) si cultivam o lipsa de incredere in stiinta educatiei? Putem oare sa impunem in acesta epoca de liberalism excesiv, in care drepturile individuale sunt considerate eterne si sacre, o “ actiune prevazatoare, formatoare si diriguitoare a adultilor, asupra tinerimii”(Otto Willmann, 1908) sau riscam doar sa parem desueti si inutili? Iata doar cateva dintre

⁷ Titu Maiorescu, *Pentru ce limba latina este chiar in privinta educatiei morale studiul fundamental in gimnaziu*, un studiu publicat de E.Lovinescu in “Antologia ideologiei junimiste”, *Casa Scoalelor*, 1942/43

⁸ Al.Claudian, 1939, *Indrumarea spre logica a culturii grecesti*, in *Revista Fundatiilor Regale, revista lunara de literatura, arta si cultura generala, Anul VI, NR.DIN IANUARIE 1939* ,pp.11.

intrebarile ce vin din trecutul educatiei si la care nu putem inca sa oferim raspunsuri definitive...

Către sfârșitul secolului al XIX –lea, pedagogii romani reprezentativi nu manifestau, în majoritatea lor, predilecția de a deveni fondatori de sisteme sau inițiatori de curente, ci se limitau la o acțiune unitară – aceea de a preda la catedre *o pedagogie generală, concepută ca știință a educației*. Această **pedagogie clasică** prezenta până la 1900 caracterul unei „discipline unitare prin obiectul ei, ea nu constituia știința, ci o sursă de teorii și opinii din care erau derivate normele pedagogiei” [s.n.]⁹.

În esența ei această teorie se axa pe trei mari probleme: definirea, posibilitățile și scopul educației; formele educației; mijloacele educației. Se omiteau analize centrate pe școlar, profesor, psihologie didactică. **Pedagogia clasică** se reducea la o „pedagogie școlară care se adresa exclusiv membrilor corpului didactic”¹⁰.

Principala teorie la care se raportează specialiștii români este cea herbartiană. Ideile germanului patrunseseră în atenția lor prin intermediul lui T. Maiorescu și I. Popescu. Lucrarea *Prelegeri de pedagogie*, care a apărut în 1835 îl va face cunoscut pe Herbart în lumea întreagă. Pentru Herbart, pedagogia depindea de filosofia practică, adică de etică, cea care indică scopul educației și de psihologie, care-i oferă mijloacele de realizare. Sistemul său pedagogic se va bizui pe propriile sale teorii, etică și psihologică.

Iată care erau cele cinci idei morale fixate de el : *libertate interioară, perfecțiune, bunavoință, drept, echitate*. Aceste idei aveau, în concepția sa un caracter universal.

O categorie fundamentală pe care a impus-o teoria sa psihologică a fost *apercepția, înțeleasă ca proces de integrare a noilor reprezentări în sistemul celor vechi*.

Pedagogia se cladea, la rândul ei, pe trei noțiuni fundamentale : *guvernarea, învățământul și educația morală*. Celelalte categorii fundamentale ale pedagogiei lui Herbart au în vedere viitorul și sunt învățământul și educația morală. Învățământul prin care elevul devine mai bun este un învățământ educativ. Scopul îndepărtat al învățământului este virtutea, iar cel apropiat multilateralitatea interesului. Interesul multilateral este determinat de natură și societate. Contactul nemijlocit cu natura provoacă interesul empiric, reflecția asupra acestei lumi stimulează interesul speculativ, iar contemplarea lumii stă la baza interesului estetic. Acestor tipuri de interese li se adaugă interesul simpatetic, care rezultă din conviețuire, interesul social care reflectă relațiile sociale și meditațiile asupra sortii și

⁹ St. Bârsănescu, *Unitatea pedagogiei contemporane ca știință*, 1976, p.58(vezi și *Unitatea pedagogiei contemporane ca știință*, Tipografie concesionară: Alexandru Terek, Iași, 1936)

¹⁰ Idem, p.24

interesul religios, care se manifesta prin admiterea existentei unei forte supranaturale. Din teoria interesului rezulta un continut deosebit de bogat al invatamantului, studiul matematicii, al stiintelor naturii, dar si *al elinei sau al latinei*[s.n] imbinandu-se armonios.

Nevoia de a constitui cunostintele intr-un sistem il va determina pe Herbart sa formuleze celebrele sale trepte psihologice, devenite elementul central al teoriei didactice care l-a facut faimos.

Claritatea, asocierea, sistema si metoda vor deveni pentru o lume intreaga "momente" obligatorii ale lectiei.

La noi in tara, pedagogia clasica a fost bine reprezentata de un insemnat numar de profesori de pedagogie la scolile normale.

Pedagogii si **pedagogia clasica** se remarcuau printr-o expunere de mare claritate si "printr-un cult al arhitectonicii didactice", adevarata opera de intelepciune a inteleptilor, ravna de a cunoaste fiind unita cu nevoia maxima de a construi, dar si de a explica lumea. Traditia scolii romanesti se intemeiaza pe asemenea idei.

„ Traditiunea, afirma marele istoric si om de cultura Nicolae Iorga, are valoare in orice domeniu si, mai mult decat in toate celelalte, in domeniul educatiei. Legile se pot improviza, cu rezultate mai bune sau mai rele; in educatie insa nu se poate improviza, si societatea care indrazneste sa improvizeze in educatie este o societate care lucreaza la ruina ei proprie”¹¹.

In acest context, putem remarca preocuparea pentru o „scoala de educatie”, puternic prezenta la pedagogii romani din perioada interbelica. O scoala care sa dezvolte fortele firesti ale noilor generatii, sa puna accent nu atat pe instructie cat pe formarea spiritului, pe dispozitia de a reflecta. O *pedagogie morala* care sa puna pret pe toleranta, omenie, bun simt, o *pedagogie activa* care sa valorifice superior dorinta de actiune a copilului si activismul intern. *Cuvintele cheie* erau, la mijlocul perioadei interbelice a secolului trecut, *crestere organica* si *educatie integrala*, la care putem adauga *pedagogia personalitatii*. Mari pedagogii romani promovau adaptarea educatiei la „datele si destinul” poporului roman, la o creatie de sine din perspectiva morala.

¹¹ N. Iorga, *Rolul traditiilor in cresterea femeilor la romani*. Conferinta tinuta la Congresul din 1911 al *Societatii Ortodoxe Nationale a femeilor romane*. Valenii de Munte, lucrare tiparita apoi la Tipografia Societatii "Neamul Romanesc", 1912, p.8

Reprezentant de seamă al culturii românești, *G.G. Antonescu* (1882-1953) a fost profesor de pedagogie la Universitatea din București și directorul Institutului pedagogic român, înființat în 1926.

A mai predat la Academia Comercială. A publicat numeroase cărți, studii și articole. Din lucrările sale putem reține câteva idei:

- Intemeierea noului pe vechi și continuarea vechiului prin nou ar fi singura cale de a se asigura o dezvoltare organică, evolutivă, teoriei pedagogice, considera G.G. Antonescu, iar filosofia ar trebui să stea la baza oricărei construcții pedagogice.

Principiul "radacina" din care rezultă toate tezele sistemului său pedagogic este *principiul școlii formativ-organiciste*. Școala formativă urmărește formarea spiritului, desăvârșirea a ceea ce sufletul aduce de la natură, actualizarea potențialului psihic. Subordonată condițiilor interne, această formare devine organică.

Cultura formativă, cea care stimulează dezvoltarea și pune în valoare individualitatea ar trebui să fie o cultură integrală : a) cunoașterea lumii obiective cu ajutorul științelor pozitive; b) cunoașterea lumii subiective prin științele umaniste și c) cultivarea capacității de a stabili raporturi logice și raporturi cantitative, prin studiul logicii și matematicii, discipline deosebit de "formative".

- Idealul era personalitatea puternică și morală, caracterizată prin idealism și energie. În lucrarea "Pedagogie generală" din 1930, G.G. Antonescu apreciază drept o "pretentie care duce la unilateralitate", ideea lui Spencer de a da cultura formativă numai pe calea științelor pozitive. Aprofundarea vieții sufletești, spiritul filosofic, preocuparea pentru problemele filologice construiau miezul unei educații clasice, în sensul în care Kant și Locke erau "buni clasicisti".

- Metodele recomandate de G.G. Antonescu pentru realizarea culturii formative :
 - metoda socratică (euristica);
 - metoda intuitivă ;
 - metoda practică (a lucrărilor practice).

- Idealismul activ, obiectiv fundamental al învățământului se putea atinge prin școala activă integrală, în noțiunea de activitate incluzându-se atât actul material sau activitatea practică, cât și activitatea intelectuală, actul psihic.
- A pledat convingător pentru educația morală, pentru disciplina liberă și formarea convingerilor morale și pentru educația religioasă.

Formarea « cugetării », a gândirii critice și judecării limpezii ar fi trebuit să fie obiective importante ale școlii.

*Activismul și individualizarea, subordonate « democratismului », cultivarea sufletului național deveneau repere pentru o « directivă sanatoasă, dacă sunt puse în serviciul intereselor naționale »(G.G.Antonescu, *Educație și cultură, ed.a treia*, pp.33).*

În rândurile care urmează ne vom referi la un alt mare pedagog român și la contribuția sa.

I.Găvănescul-pedagogia și educația (H)umanista

Ion Găvănescul a fost vreme de mai bine de patru decenii (1888-1932) profesor al Universității Iași și, pentru 33 de ani (1899-1932) directorul Seminarului Pedagogic Iași. Lui îi se datorează una dintre încercările de sistematizare a ideilor despre educație în sensul unei adevărate pedagogii românești.

Altfel zis, a conceput “educația neamului românesc pe baza unirii dintre științele pozitive și tradiționalul patriotism al Românilor” (M.Ștefănescu, profesor de filosofie teoretică la Universitatea din Cluj, 1922, 210). Filosofia sa este impregnată de spiritualism și, implicit, de problemele de tip metafizic, pedagogia promovată explicit fiind una naționalistă. Extrăgându-și conținutul teoretic din psihologie și sociologie, educația, considera Ion Găvănescul, trebuie să răspundă unei duble cerințe: socială și individuală.

Considerat reprezentant al **pedagogiei umaniste** (cf.St.Barsanescu, 1941)¹²,

¹² Bagdasar, N., Herseni, T., Barsanescu, S.S.Istoria filosofiei moderne. Volumul 5 : *Filosofia românească dela origini până astăzi*, București : Institutul de Arte Grafice „Tiparul Universitar” 1941(volum editat de Societatea Română de Filosofie în 1941, la București, un omagiu adus profesorului Ioan Petrovici).

I. Gavanescu(1) afirma in 1899, anul aparitiei cartii sale *Pedagogia generala*, ca idealul sau scopul educatiei presupunea atat fericirea proprie cat si binele colectivitatii, o viata individuala armonizata cu cea sociala. Educatia omului, noteaza I.Gavanescu la p. 119 a lucrarii sale, urmareste “a forma din el un izvor statornic de fericire si pentru societate si pentru el insusi”(apud S.S.Barsanescu, 1941). Orientarea spre binele moral superior, influentarea sentimentelor, activismului individual, exercitarea vointei si “fixarea” caracterului in deprinderi de actiune reprezinta “ideea sau preocuparea social-umanista” la autorul roman, dar si formularea unui principiu de educatie. Umanistii, dupa cum se stie, sustin moralitatea universală bazată pe condiția umană ca loc comun. *Humanismul* promoveaza un individualism responsabil prin implicare in confruntarea cu decadenta valorilor, cu modelele sociale nepotrivite si vatamatoare.

Se poate evidentia, in planul dezvoltarilor didactice,,momentul humanist” al lectiei, cel destinat exersării și formării componentei emoționale a psihismului elevilor. *Humanismul*, asemenea realismului si clasicismului, era considerat drept un principiu de organizare a invatamantului. Cele trei “ramuri finale de liceu”: clasic[s.n.], real, modern ar fi trebuit sa aiba un scop educativ unic, humanismul insemnand armonia sentimentelor, consideratii omenesti si filosofice, educatia mintii si a sufletului. Apelul la rigoare se asocia cu sensibilitatea inalta a sufletului, cu apelul la imaginative, dar si la tot ce “misca inima”, “un effect total de cultura sufleteasca” scria in 1921 I.Gavanescul.

Baza invatamantului si temelia societatii a fi aceasta educatie umanista, deschiderea intregii actiuni educative, prin scoala, spre om, pentru a organiza si inima si intelectul.

Pedagogia Generală, Didactica, Etica, Psihologia, Ideile pedagogice ale lui J. Locke, La o răspântie a Istoriei naționale, Educația eroică, Chestii filosofice de Estetică, Etică, Psihologie sunt cateva reprezentative scrieri ale lui I. Găvănescul, iar *posibilitatea educației, idealul educativ, comunitatea educativă, mijloacele educative* doar cateva dintre problemele tratate.

Putem afirma acum ca pentru pedagogii scolii traditionale, formati in baza unei pedagogii clasice, adevarul cunostintelor noastre tine de *fidelitatea* reflectarii lumii. Elevul ramanea un receptor. O alta idee pe care o putem retine este aceea ca garantia valorii este data de *traditie*.

Peste ani, Bogdan Suchodolski, filosof si pedagog polonez cunoscut specialistilor romani, porneste de la antinomia existenta-esenta. *Pedagogia esentei* care are drept reprezentanti pe Platon, crestinismul, Toma d'Aquino, Hegel, Durkheim, Mounier etc. concepe umanul ca esenta pura, ca pe o abstractie. Din aceasta perspectiva, educatia poate fi

definita ca tot ceea ce scoate în evidență apartenența omului la o realitate ideală, dincolo de existența sa empirică, dezvoltarea a tot ce ține de esența umanului. *Pedagogia existenței* se centerază însă pe particularitățile individuale, pe aspirațiile, interesele și nevoile specifice ale fiecărui om, înțeles ca unic. Reprezentanți pentru acest punct de vedere sunt Hobbes, Leibniz, Rousseau, Pestalozzi, Froebel, Kierkegaard, Max Stirner, Nietzsche, Dewey.

Numai un sistem social la scară umană și o continuă educație pentru viitor și întăririi lui pot rezolva antinomia semnalată, cea dintre esență și existența umană.

Important ni se pare a fi să conturăm și să înțelegem cât se poate de bine tendințele de dezvoltare ale științei educației. Aceasta deoarece "tot ceea ce va fi mâine decurge din ceea ce deja există, de unde obligația noastră de a examina cu atenție prezentul ca să desprindem din el viitorul"¹³(St.Barsanescu, 1976, p.503).

3. În loc de concluzii

Intemeiat pe **cultura clasică**, învățământul secundar românesc din secolul al XIX-lea oferea cunoștințe consolidate, organizate în sistem, mergând în stil clasic de la complex la simplu, de la diversitatea particularului la esență. Un suflet sănătos și atitudini bune, sentimente înalte și capacități de comunicare exersate prin studiul retoricii (arta de a entuziasma, indiferent de subiectul tratat) construiau o viziune privind obiectivele educației, dar și mijloacele de exprimare și organizarea cunoașterii. Stilul promovat însemna *un model de claritate și concizie, raționamentul era sigur și precis*. Exprimarea cunoștințelor dobândite se axa pe *finete și subtilitate*. Utili și serioși slujitori ai culturii s-au format astfel.

Beneficiarii unei educații clasice vor considera întotdeauna fapta morală în interesul individului însuși, iar morală drept știință a ceea ce îți este în adevăr de folos. Să nu uităm că la Socrate morală datorită față de Stat era obiect de demonstrație logică.

Construcția sobră, substanțială și concretă, rafinamentul intelectual și încrederea în toleranță, dialog și stabilitate sunt consecințele unei educații liberale clasice.

Referindu-ne strict la spațiul românesc, putem afirma că încercarea de constituire a unei pedagogii întemeiate pe realitățile specifice țării noastre corelează firesc cu modele de pregătire a cadrelor didactice, al căror grad de coerență și specificitate era în același timp expresia unui echilibru între clasic și modern, între tradiție și nevoia de sincronizare europeană. Vigoarea lor este dată de conectarea autentică la spiritualitatea românească și este

¹³ St.Barsanescu, 1976, *op.cit.* p.503

o expresie a aspiratiei spre sistem in gandirea pedagogica, aspiratie definitorie pentru cei care cautau echilibrul si *cresterea organica* a sufletului national.

Profesorul este cel care faciliteaza dezvoltarea, valorificand permeabilitatea discipolului si a situatiilor. El furnizeaza repere valorice si comportamentale. Tocmai de aceea are nevoie de o educatie solida. Credem ca democratizarea si europenizarea scolii romanesti actuale se pot baza pe ideile si valorile liberalismului clasic si pe personalitatile care au promovat *cultura formativa* si *pedagogia umanista*..

Bibliografie

Antonescu, G.G., *Pedagogia generala*, Institutul Pedagogic Roman, Bucuresti, 1930.

Antonescu, G.G. *Educatie si cultura*, ed.a treia, revazuta si adaugita, Cultura Romaneasca S.A.R., Bucuresti, 1935, lucrare publicata de Institutul Pedagogic Roman.

Antonescu, G.G., *Pedagogia contemporana. Probleme si curente*, ed.a II-a, revazuta si adaugita, Casa Scoalelor, Bucuresti 1943.

Barsanescu, St., *Pedagogie, ed.I, 1932, ed.a II-a, 1933, ed. a III-a, 1936*, Scrisul Romanesc, Craiova.

Barsanescu, St., *Unitatea pedagogiei contemporane ca stiinta*, Tipografie concesionara:Alexandru Terek, Iasi, 1936.

Bagdasar, N., Herseni, T., Barsanescu, S.S.*Istoria filosofiei moderne. Volumul 5 : Filosofia românească dela origini până astăzi*, București : Institutul de Arte Grafice „Tiparul Universitar” 1941(volum editat de *Societatea Romana de Filosofie* in 1941, la Bucuresti, un omagiu adus profesorului Ioan Petrovici).

Gavanescul, I., *Istoria pedagogiei. Teoriile si institutiile de educatie din timpurile vechi pana in zilele noastre, in legatura cu istoria culturii*, Tipografia Nationala, Iasi, 1902(vol 1) si 1903(vol.2 tiparit la Bucuresti,Institutul de Arte Grafice”Carol Gobl”)

Iorga, Nicolae, *Rolul traditiilor in cresterea femeilor la romani*. Conferinta tinuta la Congresul din 1911 al *Societatii Ortodoxe Nationale a femeilor romane*. Valenii de Munte, Tipografia Societatii “Neamul Romanesc”, 1912

Maciuc, Irina, *Clasic si modern in pedagogia actuala*, Sitech, Craiova, 2007

Revista Fundatiilor Regale, *revista lunara de literatura, arta si cultura generala, Anul VI, NR.DIN IANUARIE 1939*(art. lui Al Claudian, *Indrumarea spre logica a culturii grecesti*, pp107-116).